

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXILI İŞLƏR NAZİRLİYİ

POLİS AKADEMİYASI

KAFEDRA “CİNAYƏT PROSESİ”

FƏNN: “ HÜQUQ- MÜHAFİZƏ ORQANLARI ”

ƏYANİ TƏHSİL

M Ü H A Z İ R Ə

**MÖVZU № 8 Azərbaycan Respublikasında təhlükəsizliyi
təmin edən orqanlar**

Vaxt : 4 saat.

Mühz : 2 saat

Sem : 2 saat

Tərtib etdi : “Cinayət prosesi kafedrasının baş müəllimi,
polis polkovnik-leytenantı

ANAR MİKAYİLOV

Mühazirə kafedra iclasında müzakirə edilməklə bəyənilmişdir.

Protokol № _____ “ _____ ” 2021–ci il.

BAKI - 2021

MÖVZU № 8. Azərbaycan Respublikasında təhlükəsizliyi təmin edən orqanlar

PLAN

1. Azərbaycan Respublikasında asayışı və təhlükəsizliyi təmin edən orqanların anlayışı və sistemi.
2. Təhlükəsizlik xidməti orqanlarının təyinatı və fəaliyyət istiqamətləri.
3. Dövlət mühafizə, miqrasiya və fəvqəladə hallar orqanlarının hüquqi vəziyyəti və səlahiyyətləri

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 2011.
2. Milli Təhlükəsizlik haqqında AR Qanunu (29 iyun 2004-cü il).
3. AR Təhlükəsizlik Şurasının yaradılması haqqında AR Prezidentinin Fərmanı (10 aprel 1997-ci il).
4. AR Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyasının təsdiq edilməsi haqqında AR Prezidentinin Sərəncamı (23 may 2007-ci il).
5. Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi haqqında Əsasnamə (27 mart 2004-cü il).
6. Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti haqqında AR Qanunu (29 iyun 2004-cü il).
7. Dövlət Sərhəd Xidməti haqqında Əsasnamə (12 dekabr 2002-ci il).
8. AR Nazirlər Kabineti yanında Dövlət Feldyeger Xidməti haqqında Əsasnamə (14 oktyabr 2004-cü il).
9. Dövlət Miqrasiya Xidməti haqqında Əsasnamə (19 mart 2007-ci il).
10. Miqrasiya orqanlarında qulluq keçmə haqqında (04 dekabr 2009-cu il).
11. Fəvqəladə Hallar Nazirliyi haqqında Əsasnamə (19 aprel 2006-cı il).
12. Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında AR Qanunu (28 oktyabr 1999-cu il).
13. AR CPM. Bakı, 2011.
14. AR İXM. Bakı, 2011.
15. AR CM. Bakı, 2011.
16. Dərslük. M.Qəfərov, H.Eyvazov. Hüquq-mühafizə orqanları. Bakı, Qanun, 2011.

Giris

Azərbaycan Respublikasında təhlükəsizliyi təmin edən orqanlar qanunçuluğun və asayişin mühafizəsini, insan və vətəndaş hüquqlarının və qanuni mənafelərinin müdafiəsini, hüquqpozmalarla mübarizəni qanunvericilik çərçivəsində həyata keçirən, milli təhlükəsizliyi təmin etmə qabiliyyətinə malik olan dövlət tərəfindən yaradılan qurumlardır.

Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizliyini təmin edən qüvvələr və dövlət orqanları AR qanunvericiliyinə müvafiq qaydada qarşılıqlı fəaliyyət göstərir və səlahiyyətləri ilə bağlı məsələlərlə əlaqədar bir-birini qarşılıqlı surətdə məlumatlandırırlar.

Təhlükəsizliyə təhdidlər dedikdə, insanın, cəmiyyətin və dövlətin həyati mühüm maraqlarına təhlükə yaradan şərait və amillərin məcmusu başa düşülür. AR milli təhlükəsizliyinə təhdidlər mümkünlüyündən asılı olaraq potensial və real olur, mənbələrindən asılı olaraq isə xarici və daxili təhdidlərdən ibarətdir. AR milli təhlükəsizliyinə potensial və real, daxili və xarici təhdidlər əsasən ictimai həyatın siyasi, iqtisadi, sosial, hərbi, informasiya, ekologiya, elm, mədəniyyət və mənəviyyat sahələrində təzahür edir.

Milli təhlükəsizliyin təminatının hüquqi əsasını aşağıdakı mənbələr təşkil edir: AR Konstitusiyası, «Milli təhlükəsizlik haqqında» AR Qanunu, təhlükəsizlik sahəsində münasibətləri tənzimləyən AR qanunları və digər normativ hüquqi aktları; AR tanıdığı və ya qoşulduğu beynəlxalq müqavilələr və sazişlər.

Sual 1. Azərbaycan Respublikasında təhlükəsizliyi təmin edən orqanların anlayışı və sistemi

Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyasına əsasən (AR Prezidentinin 23.05.2007-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir) AR **milli təhlükəsizlik mühiti** onun suverenliyi, ərazi bütövlüyü, sərhədlərinin toxunulmazlığı, milli maraqları, davamlı inkişafı, əhalisinin rifah və dəyərlərinin qorunmasına təsir edən amillərin məcmusudur.

Eyni zamanda, AR təhlükəsizlik mühiti üçün beynəlxalq terrorçuluq, qeyri-qanuni miqrasiya, transmilli mütəşəkkil cinayətkarlıq, insan alveri, narkotik vasitələrin qaçaqmalçılığı və kütləvi qırğın silahlarının yayılması kimi təhdidlərin mövcudluğu dövlət qarşısında müəyyən vəzifələr qoyur.

Hər bir dövlət qarşısında dayanan vəzifələrin realizəsi dövlətin funksiyalarının köməyi ilə həyata keçirilir. Dövlətin vəzifələrinin realizəsi üçün dövlət tərəfindən həmin sahədə dövlətin funksiyalarını həyata keçirməyə qadir olan müvafiq dövlət orqanları yaradılır.

Azərbaycan Respublikasında təhlükəsizliyi təmin edən orqanlar qanunçuluğun və asayişin mühafizəsini, insan və vətəndaş hüquqlarının və qanuni mənafelərinin müdafiəsini, hüquqpozumlarla mübarizəni qanunvericilik çərçivəsində həyata keçirən, milli təhlükəsizliyi təmin etmə qabiliyyətinə malik olan dövlət tərəfindən yaradılan qurumlardır.

Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizliyini təmin edən qüvvələr və dövlət orqanları AR qanunvericiliyinə müvafiq qaydada qarşılıqlı fəaliyyət göstərir və səlahiyyətləri ilə bağlı məsələlərlə əlaqədar bir-birini qarşılıqlı surətdə məlumatlandırırlar.

Azərbaycan Respublikasında təhlükəsizliyin təminatçısı olan bütün orqanlar üçün *xarakterik əlamətlər* aşağıdakılar hesab olunur:

1. Təhlükəsizliyi təmin edən orqanlara ümumi rəhbərliyi AR Prezidenti həyata keçirir. Təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsinə bilavasitə rəhbərlik və nəzarət AR Nazirlər Kabinetinə həvalə olunmuşdur.

2. Təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində hər bir dövlət orqanına bu və ya digər fəaliyyət sahəsində səlahiyyətlər verilmişdir.

3. Təhlükəsizliyin təminatçısı olan bütün orqanların əsas vəzifəsi şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyinə təhdid edən cinayətkarlıqla və digər hüquqpozmalarla mübarizə aparmaqdır.

4. Dövlətdə təhlükəsizliyi təmin edən istənilən orqanın fəaliyyəti müvafiq normativ-hüquqi aktlarla müəyyən edilmişdir.

Hüquq-mühafizə orqanlarının xarakteristikası Azərbaycan Respublikasında təhlükəsizliyi təmin edən orqanlar nəzərdən keçirilmədən tam ola bilməz. Sovet dövründə təhlükəsizlik anlayışı başlıca olaraq dövlət təhlükəsizliyi və dövlət təhlükəsizliyi orqanlarının fəaliyyəti ilə eyniləşdirilir, təhlükəsizliyin təmini sahəsində tənzimləmə isə əsasən qapalı idarə normativ aktları formasında həyata keçirilirdi.

29 iyun 2004-cü il tarixli «Milli təhlükəsizlik haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbul edilməsi ilə vəziyyət köklü şəkildə dəyişmişdir¹. İlk dəfə qanunvericilik səviyyəsində Azərbaycan Respublikasında şəxsiyyət, cəmiyyət və dövlətin təhlükəsizliyinin təmin olunmasının hüquqi əsasları təsbit edilmiş, təhlükəsizlik sistemi və onun funksiyaları müəyyənləşdirilmiş, təhlükəsizliyin təmin olunması orqanlarının təşkili və maliyyələşdirilməsi qaydası, onların fəaliyyətində qanunların icra edilməsinə nəzarət müəyyən edilmişdir.

«Milli təhlükəsizlik haqqında» AR Qanununun 1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, AR **milli təhlükəsizliyi** dedikdə, dövlətin müstəqilliyinin, suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün, konstitusiyaya quruluşunun, xalqın və ölkənin milli maraqlarının, insanın,

---

¹ «Milli təhlükəsizlik haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, Qanun, 2011.

cəmiyyətin və dövlətin hüquq və mənafelərinin daxili və xarici təhdidlərdən qorunmasının təmin edilməsi başa düşülməlidir.

AR milli təhlükəsizliyinin obyektləri aşağıdakılardır:

- **insan** – onun hüquq və azadlıqları;
- **cəmiyyət** – onun maddi və mənəvi dəyərləri;
- **dövlət** – onun müstəqilliyi, suverenliyi, konstitusiya quruluşu və ərazi bütövlüyü (adı çəkilən Qanunun 2-ci maddəsi).

Qanuna görə təhlükəsizliyin subyektləri dövlət, vətəndaşlar, ictimai və digər təşkilatlar, birliklərdir. AR -da təhlükəsizliyin təminatı həvalə edilən əsas subyekt kimi dövlət tanınır (maddə 3). Bu sahədə funksiyalarını o, qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətləri vasitəsi ilə həyata keçirir. Dövlət AR ərazisində vətəndaşların təhlükəsizliyini təmin edir; sərhədlərdən kənarında isə onların müdafiəsinə təminat verir və onları himayə edir.

Vətəndaşlar, ictimai və digər təşkilatlar, birliklər təhlükəsizliyin subyektləri olmaqla, qanunvericiliyə müvafiq olaraq təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə hüquq və vəzifələrə malikdirlər.

Təhlükəsizlik reciminin xarakteristikası üçün təhlükəsizliyə təhdidlər anlayışı mühüm əhəmiyyətə malikdir. **Təhlükəsizliyə təhdidlər** dedikdə, insanın, cəmiyyətin və dövlətin həyati mühüm maraqlarına təhlükə yaradan şərait və amillərin məcmusu başa düşülür. AR milli təhlükəsizliyinə təhdidlər mümkünlüyündən asılı olaraq potensial və real olur, mənbələrindən asılı olaraq isə xarici və daxili təhdidlərdən ibarətdir. AR milli təhlükəsizliyinə potensial və real, daxili və xarici təhdidlər əsasən ictimai həyatın siyasi, iqtisadi, sosial, hərbi, informasiya, ekologiya, elm, mədəniyyət və mənəviyyat sahələrində təzahür edir.

Mövzumuza yaxın və ümumilikdə hüquq-mühafizə fəaliyyəti ilə bağlı olan AR **milli təhlükəsizliyinə siyasi sahədə təzahür edən əsas təhdidlər aşağıdakılardır:**

- a) AR dövlət müstəqilliyi, suverenliyi, ərazi bütövlüyü və konstitusiya quruluşu əleyhinə qəsdlər;
- b) ictimai-siyasi sabitliyin pozulması;

c) insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının pozulması, demokratik təsisatlara qarşı daxili və xarici təzyiqlər;

ç) ictimai təhlükəsizliyin pozulması, hüquqpozmaların sosial praktikasının səmərəsizliyi, cinayətkarlığın, xüsusən onun mütəşəkkil, transmilli formalarının artması;

d) qanunvericilikdə nəzərdə tutulmayan silahlı birləşmələrin yaradılması, silahlı qiyamın təşkil edilməsi;

e) dövlət xadiminin və ya ictimai xadimin xidməti və ya siyasi fəaliyyətinə görə onun həyatına sui-qəsd edilməsi;

ə) AR maraqlarına toxuna bilən mövcud və potensial regional münaqişələrin olması;

f) beynəlxalq terrorçuluq və s.

Milli təhlükəsizliyin təminatının hüquqi əsasını aşağıdakı mənbələr təşkil edir: AR Konstitusiyası, «Milli təhlükəsizlik haqqında» AR Qanunu, təhlükəsizlik sahəsində münasibətləri tənzimləyən AR qanunları və digər normativ hüquqi aktları; AR tanıdığı və ya qoşulduğu beynəlxalq müqavilələr və sazişlər.

«Milli təhlükəsizlik haqqında» AR Qanunu ilə təhlükəsizliyin təmin olunmasının **prinsipləri** müəyyən edilmişdir. Onlara aiddir: qanunçuluq; insanın, cəmiyyətin və dövlətin həyati mühüm maraqlarına əməl edilməsi; təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin qarşılıqlı məsuliyyəti; beynəlxalq təhlükəsizlik sistemi ilə inteqrasiya.

«Milli təhlükəsizlik haqqında» AR Qanununun 8-ci maddəsinə müvafiq olaraq, AR Konstitusiyası və qanunları əsasında qarşılıqlı fəaliyyət göstərən və öz səlahiyyətləri çərçivəsində milli təhlükəsizliyin təmin olunmasına cavabdeh olan qüvvələr və digər dövlət orqanları AR milli təhlükəsizliyinin təmin olunması sistemini təşkil edir və milli təhlükəsizliyin təmin olunmasına görə məsuliyyət daşıyırlar. Bu sistem vahid dövlət siyasətinin hazırlanması, siyasi, iqtisadi, sosial, hərbi, informasiya, ekoloji, elm, mədəniyyət və mənəviyyat, habelə digər sahələrdə milli maraqların qorunması prosesinin kompleks fəaliyyət şəklində səmərəli tətbiqi üçün yaradılır.

AR milli təhlükəsizliyinin təmin olunması məqsədləri aşağıdakılardır:

– **insanın təhlükəsizliyi** – insanın hərtərəfli inkişafı üçün əlverişli şəratin mövcudluğu, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində ümumdövlət tədbirlərinin həyata keçirilməsi;

– **cəmiyyətin təhlükəsizliyi** – Azərbaycan xalqının həyati əhəmiyyətli maraq və tələbatlarının, habelə ictimai dəyərlər sisteminin təhlükə və təhdidlərdən qorunması;

– **dövlətin təhlükəsizliyi** – AR müstəqilliyinin, suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün, konstitusiya quruluşunun və həyati əhəmiyyətli digər maraqlarının təhdidlərdən qorunması.

Milli təhlükəsizliyi təmin edən dövlət orqanlarına ümumi rəhbərliyi AR Prezidenti həyata keçirir. Qanuna görə o, AR Təhlükəsizlik Şurasına başçılıq edir, təhlükəsizliyi təmin edən dövlət orqanlarının fəaliyyətini koordinasiya edir və bu fəaliyyətə nəzarəti həyata keçirir.

AR Təhlükəsizlik Şurası AR -da təhlükəsizliyin təminini koordinasiya edən orqandır. AR Təhlükəsizlik Şurası AR Prezidentinin yanında məşvərətçi orqandır. O, AR Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 27-ci bəndinə uyğun olaraq ölkə Prezidenti tərəfindən yaradılır. Təhlükəsizlik Şurası vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının, AR müstəqilliyinin və ərazi bütövlüyünün qorunması sahəsində AR Prezidentinin öz Konstitusiya səlahiyyətlərini həyata keçirməsinə şərait yaradılmasını təmin edir.

Təhlükəsizlik Şurası 1997-ci il aprelin 10-da AR Prezidentinin Fərmanı ilə yaradılmışdır. Fərmana əsasən, Təhlükəsizlik Şurasının tərkibinə aşağıdakı vəzifəli şəxslər daxil edilmişdir: AR Milli Məclisinin sədri, Baş nazir, AR Prezident Administrasiyasının rəhbəri, xarici siyasət üzrə dövlət müşaviri, Baş Prokuror, xarici işlər naziri, müdafiə naziri, milli təhlükəsizlik naziri, daxili işlər naziri.

Təhlükəsizlik Şurasının iclaslarına AR Prezidenti sədrlik edir. Şuranın Katibi funksiyasını Prezident Administrasiyasının rəhbəri yerinə yetirir. Administrasiyanın rəhbəri Təhlükəsizlik Şurasının fəaliyyətini təmin edir, onun iclaslarının hazırlanmasına rəhbərlik edir. İclasların gündəliyi və məsələlərin müzakirə qaydası Administrasiya rəhbərinin təqdimatı əsasında AR Prezidenti tərəfindən müəyyənləşdirilir.

AR Təhlükəsizlik Şurasının qərarları AR Prezidenti üçün tövsiyə xarakteri daşıyır və onun fərmanları ilə rəsmiləşdirilir.

AR Təhlükəsizlik Şurasının əsas vəzifələri aşağıdakılar hesab olunur:

- insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, AR-ın suverenliyinin qorunması, onun müstəqilliyinin və dövlət bütövlüyünün mühafizəsi, dövlət hakimiyyəti orqanlarının qarşılıqlı fəaliyyətinin təşkili;
- milli təhlükəsizliyin təmin edilməsinin əsas obyektləri kimi şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin həyati mühüm mənafeələrinin müəyyən edilməsi, həmin obyektlərin təhlükəsizliyini təhdid edən xarici və daxili amillərin aşkar edilməsi;
- şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyinin daxili və xarici təhdidlərinin neytrallaşdırılması üzrə qərarların hazırlanması;
- fəvqəladə vəziyyətin tətbiq edilməsi, uzadılması və ya ləğv edilməsi barədə AR Prezidentinə təkliflər hazırlanması;
- milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində digər vəzifələrin həlli.

Təhlükəsizlik Şurasının əsas funksiyaları aşağıdakılardır:

- milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində AR -in daxili, xarici və hərbi siyasəti məsələlərinə baxılması;
- milli təhlükəsizliyin təmin edilməsini həyata keçirən icra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətinə nəzarət məsələləri üzrə AR Prezidenti fərmanlarının layihələrinin hazırlanması;
- milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi dövlət proqramlarının hazırlanması üzrə işlərin təşkili və onların həyata keçirilməsinə nəzarətin realizəsi;
- milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində digər funksiyaların həyata keçirilməsi.

AR Təhlükəsizlik Şurasının fəaliyyətinin təşkilati-texniki və informasiya təminatını AR Təhlükəsizlik Şurasının Katibinin, yəni AR Prezidenti Administrasiyasının rəhbərinin başçılıq etdiyi Aparat həyata keçirir.

Beləliklə, AR **milli təhlükəsizlik siyasətinin əsas istiqamətləri** aşağıdakılardır:

- respublikanın ərazi bütövlüyünün bərpa olunması;
- beynəlxalq sülhün və sabitliyin qorunub saxlanmasında iştirak;

- müdafiə qabiliyyətinin möhkəmləndirilməsi;
- demokratiyanın möhkəmləndirilməsi;
- daxili təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsi;
- sərhəd təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsi;
- miqrasiya siyasəti;
- fəvqəladə idarəetmə, ətraf mühitin və əhalinin sağlamlığının mühafizəsi;
- informasiya təhlükəsizliyi siyasəti;
- qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər istiqamətlər.

Beləliklə, suala nəticə olaraq onu da qeyd edirik ki, Azərbaycan Respublikasında təhlükəsizliyin təmin edilməsini həyata keçirən və bilavasitə hüquq-mühafizə fəaliyyəti ilə bağlı olan orqanların sisteminə aşağıdakılar daxildir:

- AR Prezidenti yanında Təhlükəsizlik Şurası;
- AR daxili işlər orqanları;
- AR kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat xidməti;
- Dövlət Sərhəd Xidməti;
- Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidməti;
- Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları;
- AR Ədliyyə Nazirliyi;
- AR Fəvqəladə Hallar Nazirliyi;
- Dövlət Miqrasiya Xidməti və s.

Göstərilən orqanların hüquqi vəziyyəti və səlahiyyətləri fənnin bu və digər mövzularında geniş öyrəniləcəkdir.

Sual 2. Təhlükəsizlik xidməti orqanlarının təyinatı və fəaliyyət istiqamətləri

Daxili təhlükəsizliyin təmin olunması dövlətin ən vacib vəzifələrindən biridir. Bu, həmçinin onun beynəlxalq risk və təhdidlərə cavab vermə qabiliyyətini gücləndirir.

Davamlı daxili təhlükəsizlik yalnız insan hüquq və əsas azadlıqlarına hörmət, vətəndaş cəmiyyətinin və sosial rifahın inkişafı vasitəsi ilə mümkündür. Müvafiq dövlət orqanları öz növbəsində ictimai qaydanı qorumaq, cinayətkarlıq və korrupsiya ilə mübarizə aparmaqla daxili təhlükəsizliyin təmin olunmasında məsuliyyət daşıyır.

AR təhlükəsizliyini təmin edən qüvvələrin tərkib hissəsi kimi onlara verilən səlahiyyətlər çərçivəsində şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyini təmin edən milli təhlükəsizlik orqanları fəaliyyət göstərir. Milli təhlükəsizlik orqanlarının fəaliyyətinə rəhbərliyi AR Prezidenti və AR Nazirlər Kabineti həyata keçirir.

Milli təhlükəsizlik orqanlarının fəaliyyətinin hüquqi əsasını AR Konstitusiyası, «Milli təhlükəsizlik haqqında» AR Qanunu, digər qanunlar, AR Prezidentinin fərman və sərəncamları, AR Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamları, habelə AR tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr, AR Prezidentinin 2004-cü il 27 mart tarixli Fərmanı ilə təsdiq olunan «AR MTN haqqında Əsasnamə» və MTN-in normativ-hüquqi aktları təşkil edir.

Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi kəşfiyyat, əks-kəşfiyyat fəaliyyəti, dövlət sirrinin mühafizəsi, cinayətlərin aşkarlanması, qarşısının alınması və açılması sahəsində AR qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

AR MTN xüsusi xidmət orqanı olaraq ona həvalə edilmiş vəzifələri bilavasitə və tabeliyindəki qurumlar vasitəsilə həyata keçirir. Nazirliyin strukturuna baş idarələr, idarələr, şöbələr və digər qurumlar daxildir. AR MTN-in aparatı, Nax. MR MTN, şəhər və rayon orqanları, hərbi əks-kəşfiyyat qurumları, Akademiya, hərbi-tibb müəssisələri, habelə digər struktur bölmələr nazirliyin vahid sistemini təşkil edir.

Nazirlik fəaliyyətini qanunçuluq, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına riayət, humanistlik, konspirasiya, aşkar və qeyri-aşkar üsul və vasitələrin uzlaşdırılması *prinsipləri* əsasında qurur.

AR MTN qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada öz səlahiyyətləri daxilində aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirir:

– ölkənin milli təhlükəsizliyinin təmin edilməsi istiqamətində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əlverişli şəraitin yaradılması üçün tədbirlər görür;

– milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi məqsədi ilə kəşfiyyat, əks-kəşfiyyat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətini təşkil edir və həyata keçirir, səlahiyyətlərinə aid edilmiş cinayət işləri üzrə təhqiqat və ibtidai istintaq aparır;

– əməliyyat-axtarış tədbirlərinin keçirilməsinə dair məhkəmə qərarlarını, istintaq orqanlarının qərarlarını və ya cinayət işləri üzrə yazılı tapşırıqlarını, habelə əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin səlahiyyətli subyektlərinin qərarlarını yerinə yetirir;

– DSX ilə əlaqədə dövlət sərhədinin əməliyyat təminatı üzrə tədbirləri həyata keçirir;

– AR DİN ilə əlaqədar AR ərazisində xarici dövlətlərin diplomatik və digər nümayəndəliklərinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üzrə tədbirlər görür;

– qanunvericiliyə müvafiq olaraq digər vəzifələri də yerinə yetirir.

AR MTN qanunvericiliyə uyğun olaraq vəzifələrinin yerinə yetirilməsi üçün aşağıdakı hüquqlara malikdir:

– milli təhlükəsizliyin təmin olunması, səlahiyyətləri daxilində cinayətlərin aşkarlanması, qabaqlanması, qarşısının alınması və açılması məqsədi ilə kəşfiyyat, əks-kəşfiyyat, əməliyyat-axtarış və digər tədbirləri planlaşdırmaq, həyata keçirmək və bununla bağlı məsələləri həll etmək;

– beynəlxalq terrorçuluğa və transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığın digər formalarına qarşı mübarizə tədbirlərini həyata keçirmək;

– könüllülük və konspirasiya əsasında milli təhlükəsizlik orqanlarına kömək edə bilən şəxslərlə konfidensial əməkdaşlıq münasibətləri qurmaq;

-qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş müvafiq inzibati xətalər haqqında işlərə baxmaq;

– fəvqəladə və ya hərbi vəziyyət rejiminin təmin olunmasında, fəvqəladə halların qarşısının alınması və onların nəticələrinin aradan qaldırılması üzrə dövlət tədbirlərinin həyata keçirilməsində səlahiyyətləri daxilində iştirak etmək;

– qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər hüquqları həyata keçirir.

Göstərilənlərlə yanaşı MTN-nin səlahiyyətli vəzifəli şəxsləri İXM-nin 348.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş inzibati xətalər haqqında işlərə (öz səlahiyyətləri daxilində) baxırlar.

ƏAF haqqında Qanunun 5-ci maddəsinin IV hissəsində nəzərdə tutulmuş əməliyyat-axtarış tədbirlərini öz səlahiyyətləri daxilində MTN həyata keçirir.

MTN CM-nin 214, 214-1, 219, 233-2, 233-3, 270-285 və 316-2.2.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə dair işlər üzrə ibtidai istintaqı; 206, 216, 219-1 və 224-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətə dair işlər üzrə isə bu işi başladığıda ibtidai istintaqı aparır.

AR MTN-ə AR Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilən nazir rəhbərlik edir.

Nazir müavini vəzifəsinə, habelə ali zabit rütbəsi nəzərdə tutulmuş digər vəzifələrə təyin və vəzifələrdən azad etmə nazirin təqdimatına əsasən AR Prezidenti tərəfindən həyata keçirilir.

AR MTN-in hərbi əks-kəşfiyyat orqanlarının vəzifələrinin icrası üçün zəruri şərait yaradılması, o cümlədən Silahlı Qüvvələr və başqa silahlı birləşmələr hesabına bu orqanların mühafizəsinin təşkili məsələləri AR MTN-in müdafiə, daxili işlər nazirlikləri və DSX ilə birlikdə qəbul etdikləri normativ-hüquqi aktlarla tənzimlənir.

AR MTN-in fəaliyyətinə nəzarəti AR Konstitusiyası, Konstitusiya qanunları və qanunlarla müəyyən edilən səlahiyyətlər çərçivəsində AR Prezidenti, AR NK və məhkəmə orqanları həyata keçirirlər.

Milli təhlükəsizliyin ən vacib elementlərindən biri kimi *kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat* dövlətin və onun vətəndaşlarının təhlükəsizliyinin təmin olunması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

AR kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat orqanları milli təhlükəsizliyi təmin edən qüvvələrin tərkib hissəsidir. AR kəşfiyyat və əks-kəşfiyyatının statusu, təşkili əsasları və fəaliyyəti, onun fəaliyyətini yoxlama və ona nəzarət qaydası 29 iyun 2004-cü il tarixli «Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti haqqında» AR Qanunu ilə tənzimlənir.

Bu Qanunun 1-ci maddəsinə görə **kəşfiyyat fəaliyyəti** dedikdə, AR müvafiq dövlət orqanlarının ölkənin siyasi, iqtisadi, sosial, elmi-texniki, hərbi və digər sahələrdə milli maraqlarının müdafiəsi ilə bağlı məlumatların əldə edilməsinə və təhlilinə yönəlmiş, milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi məqsədi ilə həyata keçirilən xüsusi fəaliyyət başa düşülür. Kəşfiyyat fəaliyyəti AR milli maraqlarının təmin edilməsi və milli təhlükəsizlik siyasətinin müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsi üçün əlverişli şəraitin yaradılmasına yönəlmişdir.

Əks-kəşfiyyat fəaliyyəti dedikdə, müvafiq dövlət orqanları tərəfindən xarici xüsusi xidmət orqanlarının, təşkilatların və ayrı-ayrı şəxslərin AR müstəqilliyinə, suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə, konstitusiyaya quruluşuna, iqtisadi, müdafiə, elmi-texniki potensialına və digər milli maraqlarına zərər vura biləcək kəşfiyyat, terror-təxribat və sair pozuculuq əməllərinin aşkarlanması, qabaqlanması və qarşısının alınması məqsədilə həyata keçirilən xüsusi fəaliyyəti nəzərdə tutur. Əks-kəşfiyyat fəaliyyəti AR milli maraqlarının həyata keçirilməsinə mane olan və bu maraqlara təhlükə yaradan şərait, proses və amillərdən qorunmasına yönəlmişdir.

Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti qanunçuluq, insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarına riayət edilməsi, humanistlik, konspirasiya, aşkar və qeyri-aşkar üsul və vasitələrin uzlaşdırılması, AR Prezidentinin bilavasitə tabeliyində və nəzarətində olması prinsipinə əsaslanır.

Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyətinin subyektləri - qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyətini həyata keçirən xüsusi xidmət orqanlarıdır. Bu subyektlər və onların səlahiyyət dairəsi AR Prezidenti tərəfindən müəyyən edilir. Həmin subyektlərin işinin əlaqələndirilməsi AR Prezidentinin müəyyən etdiyi qaydada həyata keçirilir. Digər müvafiq icra hakimiyyəti orqanları qanunvericiliklə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri çərçivəsində kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti subyektlərinin müraciəti əsasında kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyətinin həyata keçirilməsində iştirak edirlər.

Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyətinə nəzarət «Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti haqqında» AR Qanununun 22-ci maddəsinə müvafiq olaraq idarədaxili və

idarədənənkənar olmaqla iki yerə ayrılır. İdarə daxili nəzarət qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində bu fəaliyyətin subyektləri, idarədənənkənar nəzarəti isə AR Prezidenti həyata keçirir.

Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti subyektləri müəyyən olunmuş qaydada AR Prezidentinə öz fəaliyyətləri barədə mütəmadi hesabat verirlər. Bu fəaliyyət subyektlərinin rəhbərləri məlumatların etibarlılığına, obyektivliyinə və AR Prezidentinə vaxtında çatdırılmasına görə şəxsi məsuliyyət daşıyırlar.

Əks-kəşfiyyat fəaliyyətində əməliyyat-axtarış tədbirlərinin tətbiqinə nəzarətin həyata keçirilməsi «Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında» AR Qanunu ilə tənzimlənir. Əks-kəşfiyyat fəaliyyəti subyektlərində aparılan təhqiqata və ibtidai istintaqa AR-nın Baş prokuroru və onun müvəkkil etdiyi prokurorlar həyata keçirirlər. Əks-kəşfiyyat fəaliyyəti subyektləri tərəfindən istintaq hərəkətlərinin məcburi aparılmasına, prosesual məcburiyyət tədbirlərinin və əməliyyat-axtarış tədbirlərinin tətbiq edilməsinə məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilməsi cinayət-prosesual qanunvericiliyi ilə müəyyən edilir. Əks-kəşfiyyat fəaliyyətinin təşkili, taktikası, üsulları və vasitələri, o cümlədən bu subyektlərə kömək edən və ya etmiş şəxslər barədə məlumatlar, bu fəaliyyətin subyektləri rəhbərlərinin və AR Prezidentinin nəzarəti istisna olmaqla, digər nəzarətin predmetinə daxil deyildir.

AR Dövlət Sərhəd Xidməti

Azərbaycan Respublikasının coğrafi vəziyyəti onu beynəlxalq terrorçuluq, qeyri-qanuni miqrasiya, transmilli mütəşəkkil cinayətkarlıq, insan alveri, narkotik vasitələrin qaçaqmalçılığı və kütləvi qırğın silahlarının yayılması kimi bir sıra təhdidlər ilə üzləşdirir.

Transsərhəd təhdidlərin mövcudluğu ölkənin sərhəd təhlükəsizliyinə xüsusi diqqət yetirilməsini zəruri edir. Sərhəd təhlükəsizliyi siyasətinin effektiv həyata keçirilməsi üçün mərkəzi dövlət orqanı kimi Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidməti (AR DSX və ya DSX) yaradılmışdır.

9 dekabr 1991-ci il tarixli «Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədi haqqında» AR Qanununa müvafiq olaraq, dövlət sərhədlərinin qorunması sahəsində

əsas icra hakimiyyəti (koordinasiyaedici) rolunu DSX oynayır. DSX-nin fəaliyyəti, təyinatı, əsas vəzifələri, hüquqları AR Prezidentinin 12 dekabr 2002-ci il tarixli, Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Əsasnamə ilə tənzimlənir. DSX AR Prezidentinin 31 iyul 2002-ci il tarixli Fərmanı ilə yaradılmış, AR dövlət sərhədinin mühafizəsi sahəsində qanunvericiliklə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

DSX öz fəaliyyətində AR Konstitusiyasını, AR qanunlarını, AR Prezidentinin fərman və sərəncamlarını, AR NK-nın qərar və sərəncamlarını, habelə «AR DSX haqqında Əsasnamə»ni və DSX-nin normativ-hüquqi aktlarını rəhbər tutur.

DSX-nin strukturuna baş idarələr, idarələr, şöbələr və digər qurumlar daxildir. DSX-nin mərkəzi aparatı, sərhəd dəstələri, hərbi dəniz və hərbi aviasiya hissələri, sərhəd nəzarəti dəstələri, hərbi hissələr, habelə digər struktur bölmələr **DSX-nin vahid sistemini** təşkil edir.

DSX fəaliyyətini insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına riayət olunması, qanunçuluq, humanistlik və Silahlı Qüvvələr quruculuğunu təşkilat *prinsipləri* əsasında qurur.

DSX-nin əsas təyinatı dövlət sərhədinin mühafizəsinin və toxunulmazlığının təmin edilməsidir. DSX öz təyinatına uyğun olaraq qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada hüquq-mühafizə fəaliyyəti ilə bağlı aşağıdakı **vəzifələri** yerinə yetirir:

- dövlət sərhədində real və potensial təhdidlərin dəf edilməsini, sərhədboyu zonada əhalinin, mülkiyyətin hər cür əməllərdən qorunmasını, onların qarşısının alınmasını təşkil edir;
- qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada rəsmiləşdirilmiş sənəd olduqda şəxslərin, nəqliyyat vasitələrinin, yüklərin və başqa əmlakın müəyyən olunmuş məntəqələrdə dövlət sərhədindən buraxılmasını təmin edir;
- dövlət sərhədinin mühafizəsi ilə əlaqədar səlahiyyətləri daxilində əməliyyat-axtarış, kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyətini həyata keçirir;

–qanunvericiliklə səlahiyyətlərinə aid edilmiş cinayət işləri üzrə təhqiqat və ibtidai istintaq aparır, inzibati xətalara haqqında işlər üzrə icraatı həyata keçirir;

– daxili təhqiqatların aparılmasını təşkil edir;

– qanunvericiliyə müvafiq olaraq digər vəzifələri yerinə yetirir.

Yuxarıda sadalanan vəzifələri yerinə yetirmək üçün DSX aşağıdakı *hüquqlara* malikdir:

– hərbi qulluqçularına qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada odlu silah və xüsusi vasitələr vermək;

– dövlət sərhədinin mühafizəsi ilə əlaqədar səlahiyyətləri daxilində kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat tədbirləri planlaşdırmaq, həyata keçirmək və bununla bağlı məsələləri həll etmək, səlahiyyətlərinə aid edilmiş cinayət işləri üzrə istintaq və digər prosesual hərəkətləri həyata keçirmək;

– milli təhlükəsizliyin, mülkiyyətin, insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi məsələləri üzrə müvafiq dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərmək;

– qanunvericiliyə müvafiq olaraq dövlət sərhədinin mühafizəsi üzrə digər fəaliyyəti həyata keçirmək.

DSX-nin rəisi - Sərhəd Qoşunlarının komandiri DSX-yə rəhbərlik edir. DSX-nin rəisi AR Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilir.

DSX rəisinin birinci müavini - Sərhəd Qoşunları Baş qərargahının rəisi və digər müavinləri vəzifələrinə, habelə ali zabit hərbi rütbəsi nəzərdə tutulmuş başqa vəzifələrə təyin və həmin vəzifələrdən azad etmə DSX rəisinin təqdimatına əsasən AR Prezidenti tərəfindən həyata keçirilir.

DSX-də Hərbi Şura yaradılır. Hərbi Şuraya DSX-nin rəisi, tutduqları vəzifəyə görə rəis müavinləri, digər rəhbər vəzifəli şəxslər daxil edilirlər. Hərbi Şuranın tərkibi DSX rəisinin təqdimatı ilə AR Prezidenti tərəfindən təsdiq edilir. Hərbi Şuranın iclaslarında DSX-nin fəaliyyətinin əsas istiqamətləri, icra intizamının vəziyyəti, kadr məsələləri, normativ-hüquqi aktların layihələri müzakirə edilir, vəzifəli şəxslərin hesabatları dinlənilir, digər mühüm məsələlərə baxılır və müvafiq qərarlar çıxarılır.

Hərbi Şuranın iclaslarına DSX rəisi sədrlik edir. Hərbi Şuranın üzvləri müzakirə edilən məsələlərə dair qərar qəbul edərkən səsvermədə bərabər hüquqlara malikdirlər. Hərbi Şuranın qərarları onun üzvlərinin sadə səs çoxluğu ilə qəbul edilir, DSX rəisinin əmrləri ilə elan olunur və həyata keçirilir. Hərbi Şuranın sədri və Hərbi Şura üzvləri arasında fikir ayrılığı olduqda, Hərbi Şuranın sədri öz əsaslandırılmış qərarını həyata keçirir və bu haqda AR Prezidentinə məlumat verir.

DSX-nin səlahiyyətli vəzifəli şəxsləri İXM-in 150.1-ci, 258-ci (öz səlahiyyətləri daxilində), 334-336-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş inzibati xətalər haqqında işlərə baxırlar.

DSX CM-in 206 və 224-1-ci, 219-1-ci maddələrdə nəzərdə tutulmuş cinayətlərə dair işlər üzrə - bu işi başladığıda; CM-nin 318 və 319-cu maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə dair işlər üzrə ibtidai istintaqı aparır.

Azərbaycan Respublikasında dövlət sirrinin qorunmasının və informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsində mühüm rol oynayan dövlət orqanlarından biri də **Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Dövlət Feldyeger Xidmətidir** (bundan sonra Dövlət Feldyeger Xidməti və ya Xidmət). Bu Xidmətin Əsasnaməsi AR Prezidentinin 2004-cü il 14 oktyabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq olunmuşdur. Dövlət Feldyeger Xidməti fəaliyyətinin hüquqi əsasını AR Konstitusiyası, AR qanunları, AR Prezidentinin fərman və sərəncamları, AR NK-nın qərar və sərəncamları, eləcə də «AR NK yanında Dövlət Feldyeger Xidməti haqqında Əsasnamə» təşkil edir. Feldyeger Xidməti fəaliyyətini qanunçuluq, ona həvalə olunan korrespondensiya və digər göndərişlərin etibarlı qorunması və operativ çatdırılması, dövlət sirrinin və qanunla qorunan digər məlumatların mühafizəsi, öz əməkdaşları üzərində nəzarət prinsipləri əsasında qurur.

Feldyeger Xidmətinə aşağıdakı əsas vəzifələr həvalə edilmişdir:

- ölkədə feldyeger rabitəsini həyata keçirmək;
- qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının xüsusilə mühüm, tam məxfi, məxfi və digər xidməti korrespondensiyalarının və digər göndərişlərinin,

habelə diplomatik korrespondensiyaların ölkə ərazisində və onun hüdudlarından kənarında müvafiq ünvanlara çatdırılmasını təşkil və təmin etmək;

– öz vəzifələrini icra edərkən dövlət sirrinin və qanunla mühafizə olunan digər məlumatların mühafizəsini təmin etmək;

– müharibə zamanı və ya digər fəvqəladə hallarda feldyeger rəbitəsinin səfərbərlik hazırlığını təmin etmək;

– daşdığı korrespondensiyaların və digər göndərişlərin mühafizəsi ilə bağlı zəruri tədbirləri həyata keçirmək;

– qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş digər vəzifələri həyata keçirmək.

İXM-nin 326.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş inzibati xətlər haqqında işlərə AR Nazirlər Kabineti yanında Dövlət Feldyeger Xidmətinin səlahiyyətli vəzifəli şəxsləri baxırlar.

Feldyeger rəbitəsini həyata keçirən Feldyeger Xidməti əməkdaşının xidməti vəzifəsinin yerinə yetirilməsinə mane olmağa görə AR İXM-nin 326.2-ci maddəsinə əsasən inzibati məsuliyyət nəzərdə tutulmuşdur.

Suala nəticə olaraq onu da qeyd edirik ki,feldyeger Xidmətinin fəaliyyətinə AR Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin edilən və vəzifədən azad edilən rəis rəhbərlik edir. Bu Xidmətin rəisinin AR Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin edilən və vəzifədən azad edilən bir müavini var.

Sual 3. Dövlət mühafizə, miqrasiya və fəvqəladə hallar orqanlarının hüquqi vəziyyəti və səlahiyyətləri

Dövlət mühafizə orqanları

Azərbaycan Respublikasında dövlət mühafizə orqanlarının üzərinə ali qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətlərinin və onların vəzifəli şəxslərinin dövlət mühafizəsinin həyata keçirilməsi vəzifəsi qoyulmuşdur.

Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidməti 1931-ci ildən 1937-ci ilədək Xalq Daxili İşlər Komissarlığının mühafizə şöbəsi (5-ci xüsusi diviziya), 1938-ci ildən 1972-ci ilədək Bakı şəhəri İcraiyyə Komitəsinin Daxili İşlər İdarəsinin 2-ci Divizionu, 1972-ci ildən 1991-ci ilədək Azərbaycan SSR DİN Partiya-Sovet Orqanlarının mühafizə şöbəsi adlanıb. AR Prezidentinin 25 sentyabr 1991-ci il tarixli Fərmanı ilə bu şöbə Prezident Aparatı yanında Mühafizə İdarəsinə çevrilib.

AR Prezidentinin 5 dekabr 1991-ci il tarixli Fərmanı ilə idarə DİN yanında Ali Dövlət Hakimiyyət və İdarəetmə Orqanlarının Mühafizə şöbəsi adanıb.

25 dekabr 1991-ci ildə Milli Qvardiya yaranıb. AR Prezidenti tərəfindən 25 fevral 1992-ci il tarixində AR Prezidentinin Təhlükəsizlik Xidməti və AR DİN yanında Ali Dövlət Hakimiyyət və İdarəetmə orqanlarını Mühafizə şöbəsinin bazasında AR Ali Dövlət Hakimiyyət və İdarəetmə Orqanlarını Mühafizə İdarəsinin yaradılması haqqında Fərman imzalanır.

AR Prezidenti tərəfindən 23 avqust 1993-cü il tarixində (AR Prezidentinin səlahiyyətini həyata keçirən Ali Sovetin sədri tərəfindən) Ali Dövlət Hakimiyyət və İdarəetmə Orqanları Mühafizə İdarəsi və Milli Qvardiyanın bazasında AR Ali Dövlət Hakimiyyət və İdarəetmə Orqanlarının Baş Mühafizə İdarəsinin yaradılması və AR Prezidentinə tabe edilməsi haqqında Fərman imzalanır.

AR Prezidentinin 06 may 2002-ci il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikası Ali Dövlət Hakimiyyət və İdarəetmə Orqanlarının Baş Mühafizə İdarəsi AR Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidməti adlanır.

AR Prezidentinin 31 may 2003-cü il tarixli Fərmanı ilə Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidməti haqqında Əsasnamə təsdiq edilmişdir. AR Prezidentinin bu Fərmanı

ilə ölkənin siyasi və iqtisadi həyatında böyük rol oynayan Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidməti tərkibində İxrac Neft və Qaz Boru Kəmərlərinin Təhlükəsizliyi İdarəsi yaradılmışdır. AR Prezidentinin 31 may 2003-cü il tarixli digər Fərmanı ilə həmin İdarənin Əsasnaməsi təsdiq edilmişdir.

Qeyd edilən hər iki Əsasnamə məxfi olduğundan biz burada onlardan yalnız ümumi şəkildə danışacağıq.

Dövlət mühafizəsinin hüquqi əsasını ARK, «Dövlət sirri haqqında» ARQ, digər qanunlar və normativ-hüquqi aktlar, eləcə də beynəlxalq müqavilələr təşkil edir. Dövlət mühafizəsinin və onu həyata keçirən orqanların fəaliyyətinin əsasında aşağıdakı **prinsiplər** dayanır: qanunçuluq; mərkəzləşdirilmiş rəhbərlik; təhlükəsizliyi təmin edən dövlət orqanlarının qarşılıqlı əlaqəsi; fasiləsizlik; fəaliyyətin aşkar və qeyri-aşkar metodlarının birləşməsi; nəzarət və yoxlama.

Dövlət mühafizəsi aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi yolu ilə realizə edilir:

- dövlət mühafizəsi obyektlərinə personal mühafizə, xüsusi rabitə və nəqliyyat xidməti, habelə onların təhlükəsizliyinə təhdid barədə informasiya verilməsi;
- qanunvericiliyə müvafiq olaraq əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin həyata keçirilməsi;
- dövlət mühafizəsi obyektlərinin daimi və müvəqqəti olma yerlərində ictimai qaydanın qorunub saxlanması və mühafizə tədbirlərinin aparılması;
- mühafizə edilən obyektlərdə səlahiyyətli vəzifəli şəxslər tərəfindən müəyyən edilən qaydanın və buraxılış reciminin saxlanması.

Dövlət mühafizə obyektlərinin təhlükəsizliyinin və mühafizə edilən obyektlərin müdafiəsinin təminində öz səlahiyyətləri çərçivəsində təhlükəsizlik xidməti, daxili işlər orqanları, DİN-in daxili qoşunları, rabitə və informasiya orqanları, Silahlı Qüvvələr, DSX orqanları və digər təhlükəsizliyi təmin edən dövlət orqanları iştirak edir.

Dövlət mühafizə obyektlərinə qanunvericiliklə aşağıdakılar aid edilmişdir: AR Prezidenti, AR dövlət vəzifəsini tutan şəxslər, «Dövlət qulluğu haqqında» AR Qanununa müvafiq olaraq mühafizə edilməli olan dövlət qulluqçuları, eləcə də AR

ərazisində olma müddətində xarici dövlət və hökumət başçıları, xarici dövlətlərin digər şəxsləri.

AR Prezidentinə dövlət mühafizəsi onun seçilməsi haqqında rəsmi elan edilən gündən etibarən onun daimi və müvəqqəti olduğu yerlərdə tam həcmdə verilir. Öz səlahiyyət müddəti ərzində o, dövlət mühafizəsindən imtina etməklə haqlı deyildir. Onun səlahiyyət müddəti bitdikdən sonra dövlət mühafizəsi ona ömürlük verilir. AR Prezidentinin onunla birlikdə yaşayan və ya onu müşayiət edən ailə üzvlərinə dövlət mühafizəsi prezidentin səlahiyyət müddəti ərzində verilir.

Dövlət mühafizəsi, həmçinin Azərbaycan Respublikasında dövlət vəzifələri tutan aşağıdakı şəxslərə onların səlahiyyət müddəti ərzində təqdim edilir: AR NK-nın sədri; AR Milli Məclisinin sədri; AR Ali Məhkəməsinin sədri; AR Konstitusiya Məhkəməsinin sədri; Baş Prokuror.

Qanunvericiliyə müvafiq olaraq dövlət mühafizə orqanları AR Prezidenti tərəfindən yaradılır, yenidən təşkil edilir və ləğv olunur. Azərbaycan Respublikası Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidmətinə (AR XDMX) rəhbərliyi AR Prezidenti, habelə öz səlahiyyətləri çərçivəsində AR NK həyata keçirir. AR XDMX haqqında Əsasnaməni AR Prezidenti təsdiq edir.

Dövlət mühafizə orqanları aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirirlər:

- dövlət mühafizəsi obyektlərinin həyati mühüm maraqlarına təhdidlərin proqnozlaşdırılması və aşkara çıxarılması;
- daimi və müvəqqəti olma yerlərində, gediş yollarında dövlət mühafizəsi obyektlərinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi;
- öz səlahiyyətləri çərçivəsində prezident rəhbərliyinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi;
- öz səlahiyyətləri çərçivəsində terrorçuluqla mübarizədə iştirak;
- mühafizə edilən obyektlərin müdafiəsi;
- mühafizə edilən obyektlərdə cinayətlərin və digər hüquqpozumların aşkar və xəbərdar edilməsi, qarşısının alınması.

ƏAF haqqında Qanunun 5-ci maddəsinin IV hissəsində nəzərdə tutulmuş əməliyyat-axtarış tədbirlərini öz səlahiyyətləri daxilində AR Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidməti həyata keçirir.

Üzərlərinə qoyulan vəzifələri yerinə yetirmək üçün dövlət mühafizəsi orqanlarına aşağıdakı əsas hüquqlar verilmişdir:

– mühafizə tədbirlərinin hazırlanmasında və keçirilməsində iştirak etmək üçün zəruri olan təhlükəsizlik təminatı qüvvələrini və vasitələrini cəlb etmək;

– vətəndaşların və vəzifəli şəxslərin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədləri yoxlamaq, mühafizə obyektlərinə keçid (giriş) zamanı və mühafizə edilən obyektlərdən çıxış (gediş) zamanı vətəndaşların şəxsi yoxlanılmasını aparmaq, onlarda olan əşyalara, nəqliyyat vasitələrinə və onların daşdıqları əşyalara, o cümlədən texniki vasitələr tətbiq etməklə baxış keçirilməsi;

– fakt və hadisələrin sənədləşdirilməsinin, fotoçəkilişinin, səs yazmasının, kino və videoçəkilişinin həyata keçirilməsi;

– dövlət mühafizəsi obyektlərinin daimi və müvəqqəti olma yerlərində hüquqpozma törətmiş və ya törədən şəxslərin daxili işlər orqanlarına gətirilməsi və orada saxlanması və ya dövlət mühafizə orqanları əməkdaşlarının qanuni tələblərinə mane olmağa yönələn, habelə mühafizə edilən obyektə daxil olmağa və ya daxil olma cəhdi ilə bağlı olan hərəkətlər;

– dövlət mühafizəsi obyektinin təhlükəsizliyinə təhlükə yaradan cinayətlərin qarşısının alınması, eləcə də belə cinayətlərin törədilməsində şübhəli bilinən şəxslərin təqibi zamanı (əgər yubanma dövlət mühafizəsi obyektinin təhlükəsizliyinə real təhlükə yaradarsa) təşkilatın (mülkiyyət formasından asılı olmayaraq) ərazisinə və binasına, yaşayış evlərinə və vətəndaşlara məxsus digər binalara və onlara məxsus torpaq sahələrinə maneəsiz daxil olmaq; vətəndaşın iradəsinə zidd olaraq yaşayış binasına və digər binalara daxil olmanın bütün hallarında dövlət mühafizəsi orqanları 24 saat müddətində prokuroru məlumatlandırırlar;

– zərurət halında küçələrdə və yollarda nəqliyyat vasitələrinin və piyadaların hərəkətinin müvəqqəti məhdudlaşdırılması və ya qadağan edilməsi, nəqliyyat vasitələrinin və vətəndaşların ərazinin və obyektin ayrı-ayrı hissələrinə buraxılmaması;

– dövlət mühafizəsi orqanları əməkdaşlarına silah və xüsusi vasitələrin saxlanması, gözdürülməsinə və istifadə edilməsinə icazə vermək;

– qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər digər hüquqlar.

Dövlət mühafizəsi obyektlərinin təhlükəsizliyini təmin etməklə, dövlət mühafizəsi orqanları öz aralarında və dövlət hakimiyyəti orqanları, yerli özünüidarəetmə orqanları və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq bütün təşkilatlarla qarşılıqlı əlaqədə olurlar. Qarşılıqlı əlaqə qaydası Azərbaycan Respublikasının müvafiq normativ hüquqi aktları ilə, eləcə də göstərilən orqanlar arasında bağlanmış müqavilələrlə müəyyən edilir.

Dövlət mühafizə orqanlarının komplektləşməsi AR vətəndaşları sırasından hərbi qulluqçular və mülki şəxslər vasitəsi ilə həyata keçirilir. Dövlət mühafizəsi orqanlarının hərbi qulluqçuları (çağırış üzrə xidmət keçənlər istisna olmaqla), habelə müvafiq vəzifələrə təyin edilmiş şəxslər dövlət mühafizə orqanlarının əməkdaşları hesab olunurlar. Onlar qanunvericiliyə müvafiq olaraq, dövlət mühafizəsi orqanlarının spesifik fəaliyyəti ilə şərtlənən xüsusiyyətləri nəzərə almaqla xidmət keçirlər.

Dövlət mühafizəsi orqanları əməkdaşlarının qanuni tələbləri vətəndaşlar və vəzifəli şəxslərin icrası üçün məcburidir. Heç kim, birbaşa və bilavasitə rəislərdən başqa, onların xidməti fəaliyyətinə müdaxilə etmək hüququna malik deyillər. Öz xidməti fəaliyyətlərində onlar siyasi partiyaların və digər ictimai birliklərin qərarları ilə bağlı deyillər. Onlara sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq və ya belə fəaliyyətin həyata keçirilməsində fiziki və hüquqi şəxslərə köməklik göstərmək qadağan edilir. Dövlət mühafizəsi orqanları əməkdaşlarına, xidməti zərurətdən doğan hallar istisna olmaqla, hərbi xidməti digər ödənişli fəaliyyətlə (müəllimlik, elmi və digər yaradıcılıq fəaliyyəti, əgər o, onlar tərəfindən xidməti vəzifələrin icrasına maneçilik törətmirsə) birləşdirmək qadağan edilmişdir.

Dövlət mühafizə orqanları əməkdaşları xidməti vəzifələrini icra edərkən onlara qarşı inzibati tənbehlərə, onların gətirilməsinə, inzibati qaydada saxlanılmasına, habelə müvafiq dövlət mühafizə orqanının nümayəndəsinin iştirakı və ya məhkəmə qərarı olmadan onlarda olan əşyalara, istifadə etdikləri nəqliyyat vasitələrinə şəxsi baxış keçirilməsinə yol verilmir. Dövlət mühafizəsi orqanının əməkdaşının və onun ailə üzvlərinin həyatı, sağlamlığı, şərəfi və ləyaqəti, eləcə də əmlakı qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar cinayətkar qəsdlərdən müdafiə edilir. Dövlət mühafizəsi orqanlarının hərbi qulluqçularına hərbi qulluqçular üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hüquqi və sosial müdafiə təminatları şamil edilir.

Öz xidməti vəzifələrini icra etməməyə və lazımı şəkildə icra etməməyə görə dövlət mühafizəsi orqanları əməkdaşları qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş məsuliyyət daşıyırlar. Dövlət mühafizəsi orqanı əməkdaşları öz fəaliyyətlərində qanunçuluq, şəxsiyyətin hüquq, azadlıq və qanuni mənafelərinə hörmət prinsipinə riayət etməlidirlər, əks halda onların hərəkətlərindən yuxarı vəzifəli şəxslərə, prokurora və məhkəməyə şikayət edilə bilər.

Dövlət mühafizəsi orqanları əməkdaşlarına qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada və hallarda fiziki güc, xüsusi vasitələr və silah tətbiq etmək hüququ verilmişdir. Silah yalnız son zərurət kimi tətbiq edilə bilər. Dövlət mühafizəsi orqanının müvafiq bölməsinin rəhbəri barəsində fiziki güc, xüsusi vasitə və silah tətbiq edilən şəxslərin ölümü və ya yaralanması halları barədə prokurora məlumat verməyə borcludur.

Dövlət Miqrasiya Xidməti

AR-da müşahidə olunan sürətli-iqtisadi inkişaf,energetika və kommunikasiyaların genişlənməsi,eyni zamanda ölkəmizin geosiyasi mövqeyi miqrasiya proseslərinin intensivləşməsinə əsas vermişdir.By da öz növbəsində ölkənin inkişafı və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi baxımından milli maraqlara uyğun miqrasiya siyasətinin həyata keçirilməsini,onun əsasında miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsi məsələlərinin təkmilləşdirilməsini şərtləndirir.

AR-da miqrasiya sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi, insan alveri də daxil olmaqla, qeyri-qanunu miqrasiyanın qarşısının alınması məqsədi ilə 2006-2008-ci illər üçün AR Dövlət Miqrasiya Proqramı qəbul olunmuşdur.

AR Prezidentinin 19 mart 2007-ci il tarixli Fərmanı ilə miqrasiya sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi, idarəetmə sisteminin inkişaf etdirilməsi, miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsi və proqnozlaşdırılması, bu sahədə dövlət orqanlarının fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi məqsədi ilə Dövlət Miqrasiya Xidməti yaradılmış və Xidmətin Əsasnaməsi təsdiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti (bundan sonra Dövlət Miqrasiya Xidməti, DMX və ya Xidmət) miqrasiya sahəsində dövlət siyasətini, miqrasiya proseslərinin idarə edilməsi və tənzimlənməsində qanunvericiliklə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən, hüquq-mühafizə orqanı statusu olan mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

Dövlət Miqrasiya Xidməti fəaliyyətini insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına hörmət, qanunçuluq və humanizm **prinsipləri** əsasında qurur.

Dövlət Miqrasiya Xidmətinin fəaliyyət istiqamətləri aşağıdakılardır:

1. miqrasiya sahəsində vahid dövlət siyasətinin formalaşdırılmasında iştirak edir, bu siyasətin həyata keçirilməsini təmin edir və həmin sahədə aidiyyəti dövlət orqanlarının fəaliyyətini əlaqələndirir;
2. öz səlahiyyətləri daxilində miqrasiya proseslərinin idarə edilməsi və tənzimlənməsini həyata keçirir;
3. miqrasiya prosesləri üzərində dövlət nəzarətini həyata keçirir;
4. hüquq-mühafizə fəaliyyətini həyata keçirir;
5. aidiyyəti dövlət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqədə qanunsuz miqrasiyanın qarşısının alınması ilə bağlı tədbirlərin işlənilib hazırlanmasında və həyata keçirilməsində iştirak edir;
6. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı və siyasi sığınacaq verilməsi məsələlərinə baxılmasında iştirak edir;
7. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər istiqamətlərdə fəaliyyət göstərir.

DMX fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq müvafiq vəzifələri yerinə yetirir və bu vəzifələri həyata keçirmək üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hüquqlara malikdir.

Xidmətin aparatı və onun tabeliyində olan regional və digər qurumları DMX-nin vahid sistemini təşkil edir.

DMX-yə AR Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilən rəis rəhbərlik edir. DMX rəisinin AR Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilən bir birinci müavini və iki müavini vardır.

DMX -də rəisdən (kollegiyanın sədri), onun müavinlərindən və Xidmətin digər rəhbər işçilərindən ibarət **kollegiya** yaradılır. Kollegiyanın tərkibi AR Prezidenti

tərəfindən təsdiq edilir. Kollegiyanın iclaslarında Xidmətin fəaliyyətinin əsas istiqamətləri, icra intizamının vəziyyəti, kadr məsələləri, normativ hüquqi aktların layihələri müzakirə edilir, digər mühüm məsələlərə baxılır və müvafiq qərarlar qəbul edilir.

DMX kollegiyasının iclasları onun üzvlərinin yarısından çoxu iştirak etdikdə səlahiyyətlidir. DMX kollegiyasının qərarları onun üzvlərinin sadə səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

Miqrasiya orqanlarında qulluq AR hüquq-mühafizə orqanları sisteminə daxil olan DMX-nin qanunvericilikdə nəzərdə tutulan fəaliyyət istiqamətləri üzrə səlahiyyətlərini həyata keçirən AR vətəndaşlarının dövlət qulluğunun xüsusi növüdür.

İrqiindən, milləyyətiindən, dinindən, cinsindən, sosial mənşəyindən, əmlak vəziyyətiindən, yaşayış yerindən, əqidəsindən, həmkarlar ittifaqlarına və ya digər ictimai birliklərə mənsubiyyətiindən asılı olmayaraq müvafiq vəzifənin tələblərinə uyğun peşə hazırlığına malik olan və AR dövlət dilini sərbəst bilən AR vətəndaşlarının miqrasiya orqanlarında qulluq etmək hüququ vardır.

Tutduqları vəzifəyə və miqrasiya orqanlarında qulluq stacına uyğun olaraq miqrasiya orqanlarının işçiləri üçün aşağıda göstərilən xüsusi rütbələr və hər bir xüsusi rütbədə olma müddətləri müəyyən edilir:

Ali xüsusi rütbələr:

- I dərəcəli dövlət miqrasiya xidməti müşaviri;
- II dərəcəli dövlət miqrasiya xidməti müşaviri;
- III dərəcəli dövlət miqrasiya xidməti müşaviri.

Böyük xüsusi rütbələr:

- baş miqrasiya xidməti müşaviri;
- miqrasiya xidməti müşaviri - 5 il;
- kiçik miqrasiya xidməti müşaviri - 4 il.

Orta xüsusi rütbələr:

- I dərəcəli miqrasiya xidməti qulluqçusu - 3 il;
- II dərəcəli miqrasiya xidməti qulluqçusu -3 il;
- III dərəcəli miqrasiya xidməti qulluqçusu -2 il.

Ali xüsusi rütbələrdə, habelə baş miqrasiya xidməti müşaviri xüsusi rütbəsində olma müddəti müəyyən edilmir.

Miqrasiya orqanlarının işçiləri xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən, qanunla müəyyən edilmiş qaydada və hallarda fiziki qüvvə və xüsusi vasitə tətbiq etmək hüququna malikdirlər.

Fövqəladə hallar orqanları

AR-da ətraf mühitlə bağlı olan təbii fəlakətlər və insanların fəaliyyəti nəticəsində baş verən texnogen qəzalar əhalinin sağlamlığına, rifahına və əmlakına ziyan yetirməklə daxili təhlükəsizliyə zərər vura bilər.

AR-da fəvqəladə halların xəbərdar edilməsi və nəticələrinin aradan qaldırılmasında üzrə tədbirlərin hazırlanması və əlaqələndirilməsinə məsul olan ayrıca qurum Fövqəladə Hallar Nazirliyi (bundan sonra - FHN və ya nazirlik) yaradılmışdır.

Azərbaycan Respublikasında fəvqəladə hallar orqanlarına Fövqəladə Hallar Nazirliyi (bundan sonra - FHN və ya nazirlik) rəhbərlik edir. Nazirlik mülki müdafiə, əhalinin və ərazilərin təbii və texnogen xarakterli fəvqəladə hallardan qorunması, qarşısının alınması və nəticələrinin aradan qaldırılmasını səlahiyyətləri daxilində təşkil edən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

FHN haqqında Əsasnaməyə (19 aprel 2006-cı il) əsasən Nazirlik fəaliyyət istiqamətinə uyğun olaraq, qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş digər vəzifələrlə yanaşı fəvqəladə hallar baş verən yerlərdən əhalinin evakuasiyasını (təxliyyəsinə), xilasetmə işlərini və təcili tibbi xidmətin göstərilməsini, müvafiq dövlət orqanları ilə birlikdə fəvqəladə vəziyyət zonasında qalmış əmlakın mühafizəsini və ictimai asayişin təmin edilməsini, habelə əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin, təhqiqatın və ibtidai istintaqın aparılmasını təşkil edir.

İXM-in 77-ci, 85.0.4-cü, 107-ci, 114-cü, 115-ci, 144-cü, 196.0.3-196.0.6-cı, 253.1-ci, 302-204-cü, 316-cı maddələrində və 71-ci 76-cı, 85.0.1-ci, 85.0.2-ci, 85.0.8-ci, 85.0.9-cu, 85.0.10-cu, 115.1-ci, 144.1-ci maddələrində, 155.1.9-cu, 159-cu, 161.1-ci, 196.0.1-ci, 301.0.7-ci, 301.0.8-ci, 320-ci, 320.1-ci, 321-ci maddələrində (öz

səlahiyyətləri daxilində) nəzərdə tutulmuş inzibati xətalər haqqında işlərə FHN-in səlahiyyətli vəzifəli şəxsləri baxırlar.

ƏAF haqqında Qanunun 5-ci maddəsinin IV hissəsində nəzərdə tutulmuş əməliyyat-axtarış tədbirlərini öz səlahiyyətləri daxilində AR FHN həyata keçirir.

CM-nin 224, 226, 227, 247, 248, 250, 251 və 252-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə dair iş üzrə bu işi başladığında, 222.1-222.3, 225, 249 və 260-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə dair ibtidai istintaq fəvqəladə hallar orqanları tərəfindən aparılır.

Nazirliyin Aparatı və strukturuna daxil olan orqanlar və təşkilatlar, habelə Naxçıvan MR Fəvqəladə Hallar Nazirliyi **vahid sistem** təşkil edir.

Nazirliyin fəaliyyətinə AR Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin olunan və vəzifədən azad edilən nazir rəhbərlik edir. Nazirin Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilən birinci müavini və dörd müavini vardır.

Nazirlikdə nazirdən (kollegiyanın sədri), vəzifəsinə görə kollegiyanın tərkibinə daxil olan nazirin müavimlərindən, Nazirliyin Aparatının, tabeliyindəki qurumların rəhbər işçilərindən və Nax.MR fəvqəladə hallar nazirindən ibarət kollegiya yaradılır.

Nazirliyin kollegiya üzvlərinin sayı və tərkibi nazirin təqdimatı əsasında AR Prezidenti tərəfindən təsdiq edilir. Nazirliyin kollegiyası öz iclaslarında Nazirliyin fəaliyyəti ilə bağlı məsələləri müzakirə edir və müvafiq qərarlar qəbul edir.

Fəvqəladə hallar orqanlarında xidmət qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş fəaliyyət istiqamətləri üzrə səlahiyyətlərini həyata keçirən AR vətəndaşlarının dövlət qulluğunun xüsusi növüdür.

İrqiindən, milliyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, sosial mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, yaşayış yerindən, əqidəsindən, həmkarlar ittifaqlarına və ya digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq müvafiq vəzifənin tələblərinə uyğun peşə hazırlığına malik olan və AR dövlət dilini sərbəst bilən AR vətəndaşlarının fəvqəladə hallar orqanlarında xidmət keçmək hüququ vardır.

Fəvqəladə hallar orqanlarında xidmət keçən şəxslər arasında xidməti münasibətlərin tənzimlənməsi, onların ixtisas keyfiyyətlərinin müəyyən olunması məqsədi ilə bu orqanlarda sırasıyla heyət, kiçik, orta, böyük və ali rəis heyəti vəzifələri, habelə həmin vəzifələrə uyğun xüsusi rütbələr müəyyən edilir.

Xidməti vəzifələrinin nümunəvi icrasına, uzunmüddətli qüsursuz fəaliyyətinə və digər xidmətlərinə görə fəvqəladə hallar orqanları əməkdaşına aşağıdakı **həvəsləndirmə tədbirləri** tətbiq oluna bilər:

1. təşəkkür;
2. pul mükafatı;
3. qiymətli hədiyyə ilə mükafatlandırma;
4. əvvəllər verilmiş intizam tənbehinin vaxtından əvvəl götürülməsi;
5. fəxri fərmanla təltif edilmə;
6. növbəti xüsusi rütbənin vaxtından əvvəl verilməsi;
7. xüsusi rütbənin tutduğu vəzifə üçün nəzərdə tutulandan bir pillə yuxarı verilməsi;
8. döş nişanları ilə təltif edilmə.

Fəvqəladə hallar orqanları əməkdaşları barəsində aşağıdakı **intizam tənbehlərindən** biri tətbiq oluna bilər:

1. məzəmmət (irad);
2. töhmət;
3. şiddətli töhmət;
4. tutduğu vəzifəyə tam uyğun olmaması barədə xəbərdarlıq;
5. aşağı vəzifəyə keçirmə;
6. xüsusi rütbənin bir pillə aşağı salınması;
7. vəzifədən azad etmə;
8. fəvqəladə hallar orqanlarından xaric etmə;
9. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada xüsusi rütbədən məhrum edilməklə fəvqəladə hallar orqanlarından xaric etmə.

Fəvqəladə hallar orqanları əməkdaşlarına qanunvericiliklə müəyyən edilmiş iş və istirahət vaxtı şamil edilir. Fəvqəladə hallar orqanları əməkdaşları zəruri hallarda iş vaxtından sonra, istirahət, səsvermə, iş günü hesab edilməyən bayram günlərində, ümumxalq hüzn günündə və digər günlərdə xidməti vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə cəlb edilə bilərlər. Bu halda onlara qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada ödənc və ya istirahət vaxtı verilir.

Nəticə

Azərbaycan Respublikasında təhlükəsizliyi təmin edən orqanlar qanunçuluğun və asayişin mühafizəsini, insan və vətəndaş hüquqlarının və qanuni mənafələrinin müdafiəsini, hüquqpozmalarla mübarizəni qanunvericilik çərçivəsində həyata keçirən, milli təhlükəsizliyi təmin etmə qabiliyyətinə malik olan dövlət tərəfindən yaradılan qurumlardır.

Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizliyini təmin edən qüvvələr və dövlət orqanları AR qanunvericiliyinə müvafiq qaydada qarşılıqlı fəaliyyət göstərir və səlahiyyətləri ilə bağlı məsələlərlə əlaqədar bir-birini qarşılıqlı surətdə məlumatlandırır.

AR **milli təhlükəsizliyi** dedikdə, dövlətin müstəqilliyinin, suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün, konstitusiya quruluşunun, xalqın və ölkənin milli maraqlarının, insanın, cəmiyyətin və dövlətin hüquq və mənafelərinin daxili və xarici təhdidlərdən qorunmasının təmin edilməsi başa düşülməlidir.

Milli təhlükəsizliyi təmin edən dövlət orqanlarına ümumi rəhbərliyi AR Prezidenti həyata keçirir. Qanuna görə o, AR Təhlükəsizlik Şurasına başçılıq edir, təhlükəsizliyi təmin edən dövlət orqanlarının fəaliyyətini koordinasiya edir və bu fəaliyyətə nəzarəti həyata keçirir.

AR *Təhlükəsizlik Şurası* AR -da təhlükəsizliyin təminini koordinasiya edən orqandır. AR Təhlükəsizlik Şurası AR Prezidentinin yanında məşvərətçi orqandır. O, AR Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 27-ci bəndinə uyğun olaraq ölkə Prezidenti tərəfindən yaradılır. Təhlükəsizlik Şurası vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının, AR müstəqilliyinin və ərazi bütövlüyünün qorunması sahəsində AR Prezidentinin öz Konstitusiya səlahiyyətlərini həyata keçirməsinə şərait yaradılmasını təmin edir.